

Het kind centraal bij Passend onderwijs op Het Kompas

**INTEGREREN
GAAT
'T MAKKELIJKST
ALS JE
WELKOM BENT**

Loesje

Postbus 1045

6801 BA Arnhem

www.loesje.nl

Praktijkgericht onderzoek 9SO. PRAKT

- Sjoukje Douma
- BIID2009
- S1029121
- Windesheim Zwolle
- Bas van der Bruggen
- 13 Juni 2011, 7 juli 2011
- S1029121@student.windesheim.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader.....	6
2.1 Passend onderwijs	6
2.2 Basiszorg, breedtezorg en dieptezorg	7
2.3 Een stukje geschiedenis	7
2.4 Een internationale context	7
2.5 Nieuwe koers passend onderwijs	8
2.6 Handelingsgericht werken.....	9
2.7 Het systeemdenken	10
3. Opzet van het onderzoek	11
4. Resultaten	12
4.1 Resultaten onderzoeksvragen 1 en 2	12
4.2 Resultaten deelonderzoeken/onderzoeksvragen 3 en 4	12
4.3 Resultaat scholenbezoeken New Jersey.....	22
5. Conclusie	24
5.1 Conclusie interview directie	24
5.2 Conclusie n.a.v. vragenlijsten en documentenanalyses team.....	24
5.3 Conclusie n.a.v. interview leerlingen	26
5.4 Conclusie n.a.v. vragenlijsten ouders	26
5.5 Conclusie n.a.v. van scholenbezoek New Jersey	27
5.6 Eindconclusie.....	28
6. Aanbevelingen	29
6.1 Aanbevelingen aan bestuur en directie en team	29
7. Reflectieve nabeschuiving	31
Literatuurlijst	32

Bijlagen

1. Kijkwijzer scholenbezoek New Jersey
2. Vragen interview leerlingen
3. Vragenlijst team
4. Vragenlijst ouders
5. Het activerende directe instructie model
6. Planformulier A en B

Samenvatting

Dit onderzoek is van belang voor de onderzochte basisschool Het Kompas, waar passend onderwijs zich momenteel bevindt in een oriënterende/informatieve fase. Zowel op bestuurlijk niveau als in de netwerken van intern begeleiders en het samenwerkingsverband worden er momenteel acties ondernomen die in een verder stadium zijn. De studiereis naar New York waarbij de onderzoeker diverse scholen heeft bezocht in de staat New Jersey betreffende passend onderwijs, heeft als inspiratie gediend voor het onderzoek. De aanbevelingen zullen door de onderzoeker gebruikt worden als deelnemer aan de netwerken voor de verdere ontwikkeling van passend onderwijs op de scholen binnen de vereniging. Het team is nog zoekende: passend onderwijs, wat is daar allemaal voor nodig? Er is geen schoolbeleid op passend onderwijs. Als intern begeleider wil de onderzoeker het concreet maken. Zij is nieuwsgierig naar de competenties en condities die nodig zijn voor passend onderwijs en welke competenties en condities al aanwezig zijn op de onderzochte school. Dit is de aanleiding voor dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek is de leerkrachten van Het Kompas voorbereiden op passend onderwijs.

De resultaten van het onderzoek zijn verrassend te noemen:

- De directie, team, leerlingen en ouders zijn het met elkaar eens betreffende de competenties en condities die passend onderwijs haalbaar maken.
- Competenties die nodig zijn voor het bieden van goed passend onderwijs zijn tevens afhankelijk van het aantal jaren dat leerkrachten in het onderwijs werkzaam zijn met als voordeel dat leerkrachten van elkaar kunnen leren, het zogenaamd “samenwerkend leren”.
- Leerkrachten waarbij competenties sterk ontwikkeld zijn, kunnen leerkrachten coachen in het ontwikkelen van competenties die minder beheerst worden (zie aanbevelingen).
- Op bestuurlijk- en directieniveau wordt als actiepunt aanbevolen dat beleid op passend onderwijs voor de toekomst noodzakelijk is. Financiën van de samenwerkingsverbanden zal ten goede komen voor de zorg in de school en besteed worden aan condities als:
 - Kleinere groepen
 - Extra tijd voor klassenmanagement taken
 - Bijscholing: door middel van kennis uitbreiden betreffende achtergrond informatie van leer- en gedragsproblemen
 - Expertise van externe hulp inzetten
 - Steun van de schoolleiding
 - Hulp van stagiaires en onderwijsassistenten
 - Structuur in de groep

1. Inleiding

De verlegenheidssituatie: De Vereniging voor Christelijk Onderwijs in een stad in Friesland is een vereniging die bestaat uit vijf reguliere basisscholen. De onderzoeker is werkzaam op de basisschool waar tevens het onderzoek plaatsvindt. Het is een school met 210 leerlingen verdeeld over tien homogene groepen. Er werken vijftien leerkrachten. De onderzoeker haar functie is leerkracht, taalcoördinator, leesspecialist en vanaf schooljaar 2010/2011 onderbouw intern begeleider.

Als school wordt er positief tegenover passend onderwijs gestaan. Het team vindt dat een kind met een beperking in zijn eigen woonomgeving naar school moet kunnen gaan.

Afgelopen november 2009 is er een slechthorend jongetje vanuit het speciaal onderwijs op de onderzochte school gekomen. De begeleiding wordt gefinancierd door middel van een rugzak. De leerkracht van het slechthorende jongetje ervaart de begeleiding als zeer intensief en tijdrovend. Vanaf groep drie zijn er één of twee kinderen met een rugzak per groep aanwezig, naast de ingevoerde 1-zorg-route vraagt dit veel van de leerkrachten.

Leerkrachten geven aan dat zij bij het organiseren van de lessen er niet aan toe komen aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van alle kinderen. Het verhoogt voor hen de werkdruk. Er is namelijk geen schoolbeleid op passend onderwijs, momenteel heeft de onderzoeker als intern begeleider geen antwoorden op de vragen van collega's in zorggesprekken.

De onderzoeker vraagt zich af: *op welke manier is voor de toekomst passend onderwijs haalbaar op Het Kompas?*

Binnen de vereniging is passend onderwijs op de onderzochte school in een fase dat team en ouders voorgelicht worden over de stappen die in de komende jaren door het ministerie uitgezet worden in verband met de bezuinigingen en het beleid richting passend onderwijs. Binnen het netwerk voor intern begeleiders wordt nagedacht over de in te zetten acties die nodig zijn op de scholen rekening houdend met de richtlijnen die met het samenwerkingsverband momenteel overlegd worden. De aanbevelingen voortvloeiend uit dit onderzoek zullen effectief gebruikt worden om te komen tot het bieden van goed passend onderwijs binnen de vereniging.

In de vragenlijst gericht op de leerkrachten wordt gevraagd naar de zeven competenties van de Stichting Beroepskwaliteit van Leraren (SBL) en/of leerkrachten betreffende passend onderwijs hiertoe in staat zijn. Naar aanleiding van de "condities" betreffende passend onderwijs wordt ruimte toegevoegd voor toelichtingen in plaats van het maken van keuzes uit een lijst met suggesties. De onderzoeker wil hiermee bereiken dat de leerkrachten gestimuleerd worden tot eigen initiatief bij het bedenken van condities.

Tevens is in de vragenlijst richting ouders gekozen voor het bieden van open vragen. Deze vragen bieden de ouders de mogelijkheid zelf de eigenschappen, vaardigheden en condities te bedenken die zij noodzakelijk vinden voor het bieden van goed passend onderwijs op de school van hun kind.

Onderzoeksvragen en deelvragen

De onderzoeksvragen onderzoeken de theorie en praktijk en leiden uiteindelijk tot conclusies en aanbevelingen voor de onderzochte school.

Met als centrale vraagstelling: *Welke condities en competenties zijn er nodig op Het Kompas om goed passend onderwijs te kunnen bieden?*

De onderzoeksvragen/deelvragen die de centrale vraagstelling zullen beantwoorden zijn:

Onderzoeksvraag 1 (Theorie): Wat wordt er verstaan onder passend onderwijs?

Deelvraag A: Wat zegt de literatuur hierover?

Onderzoeksvraag 2 (Theorie) : Aan welke condities moet worden voldaan om goed passend onderwijs te bieden?

Deelvraag A: Welke condities in de omgeving/werksituatie van de leerkracht maken passend onderwijs mogelijk?

Deelvraag B: Welke competenties van de leerkracht maken passend onderwijs mogelijk?

Onderzoeksvraag 3 (Praktijk): Wat zien we al gerealiseerd op het Kompas?

Deelvraag A: Wat is de visie van de directie op passend onderwijs?

Deelvraag B: Wat is de visie van het team op passend onderwijs?

Deelvraag C: Wat is de visie van de kinderen op passend onderwijs?

Deelvraag D: Wat is de visie van de ouders op passend onderwijs?

Onderzoeksvraag 4: Komt de praktijk van het Kompas overeen met de theorie betreffende passend onderwijs?

Deelvraag A: Aan welke condities is al voldaan?

Deelvraag B: Welke competenties zijn inmiddels herkenbaar aanwezig?

Doel van het onderzoek: De leerkrachten op Het Kompas zijn voorbereid op passend onderwijs.

2. Theoretisch kader

2.1 Passend onderwijs

Alle leerlingen hebben recht op volledige deelname aan de samenleving. Integratie van leerlingen met een beperking wordt bij passend onderwijs bewerkstelligd. Hierbij wordt verwacht dat de leerling centraal staat in het onderwijs. Dat wil zeggen, het onderwijs moet rekening houden met verschillen tussen leerlingen en het aanbod aanpassen op de onderwijsbehoeften van de leerling. Helaas blijkt in de praktijk dat er regelmatig sprake is van uitsluiting van een aantal leerlingen (Franke, 2008).

Definitie passend onderwijs

Er zijn vele definities van passend onderwijs te vinden. Staatssecretaris Dijkma (2008) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), geeft in een notitie de volgende omschrijving:

“Passend onderwijs is het systeem waarbinnen alle leerlingen een passend onderwijszorgaanbod geboden krijgen. Passend onderwijs betekent dat voor alle leerlingen een passend zorgaanbod wordt ontwikkeld. Hiertoe krijgen de schoolbesturen een zorgplicht om voor alle zorgleerlingen een passend onderwijszorgaanbod te bieden. Om dit te realiseren worden regionale netwerken ingericht zoals de samenwerkingsverbanden, Weer Samen Naar School (WSNS)”.

Door het Steunpunt Passend Onderwijs wordt de onderstaande definitie gebruikt:

“Passend onderwijs is een organisatorische en/of onderwijskundige setting (lokaal/regionaal), waarbij gezamenlijke schoolbesturen hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen in die lokale/regionale situatie een passend onderwijsaanbod is”. (Keesenberg, 2008).

De Landelijke Beroepsgroep voor intern begeleiders (LBib), kiest voor de volgende definitie van passend onderwijs: *“Geen kind tussen wal en schip en het streven naar en in stand houden van een zorgstructuur, waarbij elke leerling de zorg krijgt die hij/zij nodig heeft om zo thuisnabij mogelijk een ondoorbroken ontwikkelingsproces te kunnen doorlopen”* (2009 p. 16).

De uitgangspunten voor passend onderwijs zijn volgens staatssecretaris Dijkma (2008) van het Ministerie van OCW :

Verbeteren van de kwaliteit en organisatie van het onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.

Het gaat hierbij om :

- Het vergroten van de doel- en opbrengstgerichtheid van het onderwijs.
- Organisatie van het onderwijs.
- De leerling staat centraal.
- Passend onderwijs moet in de klas gerealiseerd worden. Leerkrachten moeten hiervoor voldoende op voorbereid zijn.
- Passend onderwijs betekent niet dat alle leerlingen in de gewone school voor primair onderwijs moeten worden opgevangen. Het samenwerkingsverband zorgt voor “breedte- en dieptezorgmogelijkheden”.
- Indicatiestelling moet handelingsgericht zijn.
- Een deel van de leerlingen heeft zorg buiten het onderwijs nodig bijvoorbeeld vanuit Jeugdzorg.

2.2 Basiszorg, breedtezorg en dieptezorg

Onderwijs en zorg worden op verschillende niveaus aan leerlingen aangeboden. In het kader van passend onderwijs wordt gesproken over basiszorg, breedtezorg en dieptezorg. (Keesenberg, 2008).

Basiszorg: de hulp en ondersteuning aan leerlingen met speciale onderwijsbehoeften die zich afspelen op groeps- en schoolniveau. Nadruk ligt hierbij op het handelen van de leerkracht.

Breedtezorg: Hier gaat het om voorzieningen buiten de school. Het kan daarbij gaan om onderzoek, ambulante begeleiding, onderwijsplaatsen (tijdelijk of partieel) in speciale voorzieningen.

Dieptezorg: de hulp en ondersteuning in specialistische plekken voor leerlingen die in het basis- en breedtezorg geen passend arrangement kunnen krijgen. Dit zijn leerlingen met meervoudige handicaps, leerlingen met internaatsplaatsingen en zeer ernstige gedragsproblemen. Het gaat hierbij om onderwijs of zorg die alleen geboden kan worden op basis van indicering.

Het geïndiceerde onderwijszorgaanbod kan zowel binnen als buiten het onderwijs plaatsvinden. Een indicatiestelling voor speciaal onderwijs kan door de ouders van desbetreffend kind ook ingezet worden in het reguliere onderwijs, om via een Leerling-Gebonden Financiering (LGF) onderwijszorg binnen de school te halen. De specialistische zorg zal gedeeltelijk ingezet worden door ambulant begeleiders en externe deskundigen van het samenwerkingsverband.

2.3 Een stukje geschiedenis

De laatste twintig jaar neemt de aandacht voor zorgleerlingen toe. Een belangrijke impuls hiervoor wordt gegeven door het proces “Weer samen naar school” (WSNS) dat in 1990 van start is gegaan. De bedoeling van WSNS is dat er meer leerlingen binnen het reguliere basisonderwijs moeten worden opgevangen. De basisschool moet proberen de eigen opvangcapaciteit te vergroten, ook leerlingen met lichtere gedrags- en leerproblemen moeten opgevangen kunnen worden (Bokhorst, 2008). In 2005 doet de term “passend onderwijs” zijn intrede, velen refereren aan inclusief onderwijs, maar al snel blijkt dat passend onderwijs geen inclusief onderwijs is maar zich kenmerkt door de zorgplicht voor de scholen.

Inclusief onderwijs stelt zich volgens Hooiveld (2009) open voor alle leerlingen, zonder hieraan beperkingen te stellen. Ook worden kinderen met een handicap of met een Speciaal Onderwijs, SO indicatie opgenomen.

Met het opvangen van meer leerlingen in de reguliere basisschool komen er meer en andersoortige problemen de basisschool in. De leerkrachten werkzaam in de basisscholen moeten zich professionaliseren en vaardiger worden in het opvangen van deze zorgleerlingen zodat er minder leerlingen verwezen worden naar het speciaal onderwijs. Ondersteuning voor de leerkrachten is nodig om met deze nieuwe taken om te gaan. De ondersteuning van leerkrachten wordt vooral de taak van de intern begeleider. Een taak die zich daarna snel heeft ontwikkeld (Bokhorst, 2008).

2.4 Een internationale context

Goed onderwijs is een recht van ieder kind. Nederland heeft als ondertekenaar van de Salamanca verklaring (UNESCO, 1994) samen met andere landen verklaard bereid te zijn kinderen met een beperking zoveel mogelijk in de reguliere omgeving op te vangen (Bax, 2011). Internationaal is vanaf dat moment inclusie een belangrijk thema waarbij het gaat om het inclusieve denken en handelen in een inclusieve maatschappij. Ervaringen in het buitenland laten zien dat het realiseren van inclusief onderwijs haalbaar is. Nederland kiest voor de term passend onderwijs. Op 30 maart 2007 heeft Nederland ook in New York een

internationale verklaring ondertekend, het zogenaamde VN - Verdrag voor De Rechten van mensen met een beperking. De vrijblijvendheid is er af in beide verklaringen, het moet duidelijk zichtbaar worden in het onderwijs (Franke, 2008).

Enkele belangrijke afspraken uit het VN- Verdrag zijn:

- Doel: Het stimuleren, beschermen en verzekeren van de gelijke invulling van alle menselijke rechten en vrijheden voor alle personen met beperkingen en het stimuleren van respect voor hun waardigheid.
- Onderwijs:
 1. De deelnemende landen erkennen het recht van personen met beperkingen op onderwijs. Dit op basis van gelijke mogelijkheden en zonder discriminatie. De landen zullen een inclusief onderwijssysteem verzekeren.
 2. Personen met beperkingen worden niet buitengesloten van het reguliere onderwijssysteem op basis van een beperking.

De gevolgen van deze verklaring voor het Nederlandse onderwijs zijn:

- De Wet Gelijke Behandeling in het onderwijs zal in werking worden gesteld.
- De Leerling Gebonden Financiering – Wet, zogenaamd Rugzak wet met als doel het ambulante begeleiding budget in te zetten op een reguliere school voor basis-onderwijs, zal geleidelijk afgeschaft worden.

Landen als Engeland, Oostenrijk, Ierland en Zweden kennen een percentage tussen de 1% en 1,5% van leerlingen in aparte voorzieningen.

In Nederland is dit percentage vier tot vijf keer zo hoog. Ook is het percentage geïndiceerde leerlingen (leerlingen met een “stempel” van een bepaalde handicap) in Nederland hoger dan in bovengenoemde landen. Wat minder positief is, is dat de leerlingen in aparte voorzieningen onderwijs geboden krijgen en uit hun dagelijkse omgeving worden gehaald. Nederland indiceert 5,8 % van de leerlingen en verwijst 5,2 % van deze leerlingen naar aparte voorzieningen. Denemarken echter indiceert 11,9 % van de leerlingen maar verwijst maar 1,5 % leerlingen. In Nederland worden financiën gekoppeld aan indicatie en wordt het belangrijk gevonden de zorg (onderwijs) via aparte voorzieningen te organiseren. De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat de Rugzak wet meer geld kost dan werd verwacht. Dit is de reden dat de minister wil bezuinigen met een kwart op dit budget (Franke, 2008).

2.5 Nieuwe koers passend onderwijs

In het kader van passend onderwijs heeft elke school een goede intern begeleider nodig, die de leerkrachten ondersteunt en samen met de directie vorm geeft, stelt de LBib. De rol van de intern begeleider is een vrij isolerende functie (Van Beukering, 2001).

Passend onderwijs in het basisonderwijs: het aangaan van een verandertraject vraagt om een professionele cultuur die er van uit gaat dat ieder mens gelijkwaardig is, maar tussen professionals zijn er grote verschillen in kwaliteit. Er is dus sprake van ongelijkheid tussen professionals (Van Emst, 1999). Kotter spreekt van een klimaat van verandering scheppen voordat de implementatie van de verandering plaatsvindt (aangehaald in Cohen, 2005, p. 14).

Scholen moeten sinds 2011 (is uitgesteld naar 2013) een passend onderwijsaanbod hebben voor iedere leerling volgens de nieuwe staatssecretaris van OCW Van Bijsterveldt. Er ligt nu een nieuwe koers. De aanpak wordt fors gewijzigd. De rugzak verdwijnt, het geld gaat naar de samenwerkingsverbanden, waardoor meer maatwerk per leerling mogelijk is. De zorgplicht komt bij het schoolbestuur te liggen en de leerkracht en de leerlingen komen centraal te staan. Het kabinet wil investeren in verdere professionalisering van leerkrachten voor extra scholing betreffende het omgaan met zorgleerlingen. De 1-zorgroute van WSNS houdt de interne zorg in op groeps- en schoolniveau en de externe zorg. (Hanemaaijer,

2008). De externe zorg komt vanuit een samenwerkingsverband WSNS, Onderwijsbegeleidingsdienst (OBD), Regionaal Expertise Centrum (REC) enzovoort.

De 1-zorgroute heeft zes stappen:

1. Cyclus handelingsgericht werken door de leraar
2. Groepsbespreking
3. Leerlingenbespreking
4. Individueel handelingsplan (IHP)
5. Extern handelen, Handelingsgerichte Diagnostiek (HGD)
6. Externe zorg: verwijzing via een Permanente Commissie leerlingenzorg (PCL), of instelling Jeugdzorg.

Leerlingen ontwikkelen zich niet gelijk. Leerkrachten die adaptief onderwijzen, proberen hun eigen pedagogisch en didactisch handelen zo goed mogelijk op individuele kinderen af te stemmen. Dit om uitval en verwijzing van leerlingen naar het speciaal onderwijs te voorkomen (Meijer, 2009).

Meijer (2009) stelt dat erbij passend onderwijs andere vaardigheden van een leerkracht verwacht worden namelijk: vakkennis flexibel inzetten, heterogene groepen kunnen managen en leerlingen kunnen coachen in hun leerproces. Ook adaptief kunnen onderwijzen en differentiëren in onderwijsbehoeften wordt verwacht van de leerkracht om goed maatwerk richting de leerlingen af te leveren. Hierbij zijn goede contacten met de ouders van de leerling van belang, communicatieve competenties zijn in ontwikkeling. Integratie van leerlingen met een beperking in het reguliere basisonderwijs kan plaatsvinden in de klassikale groepsetting maar er kunnen vele momenten zijn waarop in een aparte setting aan de leerling les wordt gegeven (Franke, 2008; Meijer, 2009).

Leerkrachten moeten hun competenties op een andere manier inzetten. Volgens Boers en Lingsma (2009) is een competentie: cruciaal gedrag dat bijdraagt aan succesvol functioneren en daarmee aan het realiseren van het schooldoel.

De LBib maakt zich sterk om van intern begeleider een functie te maken. In Engeland en Wales zijn sinds de introductie van "The Code of Practice for the Identification and Assessment of Special Educational Needs" (1994) alle instituten verantwoordelijk voor de aanpak van leerlingen met leerproblemen of leerstoornissen (Van der Aalsvoort, 2005). Men spreekt sindsdien van Special Educational Needs (SEN) children (zorgleerlingen). In Engeland richt men zich op inclusief onderwijs, iedereen heeft recht op onderwijs. Scholen moeten kinderen met SEN op nemen volgens Gross (2009). De richtlijnen worden vanuit de regering opgelegd maar de intern begeleider (SENCO= Special Educational Needs Coördinator) en leerkrachten zich richten op: wat heeft de leerling nodig?

Dit in tegenstelling tot in Nederland waar men zich richt op de doelen die er gehaald moeten worden. Met het project WSNS wordt de school uitgedaagd om vorm te geven aan adaptief onderwijs. Leerlingen met special educational needs dagen leerkrachten uit moeilijkheden te ondervinden in lesgeven (Gross, 2009). De leerkracht moet zich daarom blijven ontwikkelen en professionaliseren.

De positie die de intern begeleider daarna krijgt in het basisonderwijs komt mede tot stand door stimulerende maatregelen van de overheid. Daarmee wordt zorgverbreding een belangrijk aandachtsveld binnen het schoolbeleid, stelt de LBib.

2.6 Handelingsgericht werken

Pameijer & Van Beukering (2006) geven aan dat de leerkracht in het basisonderwijs in staat moet zijn volgens de cyclus Handelingsgericht Werken (HGW) te kunnen werken.

Dit gebeurt tenminste drie maal per schooljaar.

Deze cyclus houdt in:

1. Evalueren van het vorig groepsplan en verzamelen van leerlingengegevens in een groepsoverzicht.
2. Signaleren van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

3. Benoemen van de pedagogisch- en didactische onderwijsbehoeften van deze leerlingen.
4. Groeperen van leerlingen met vergelijkbare onderwijsbehoeften in een subgroep.
5. Opstellen van een groepsplan in overleg met de intern begeleider voor de hele groep en een of meer subgroepen.
Het groepsplan beschrijft op welke manier de leerkracht de komende periode met de verschillen in de groep om zal gaan dus adaptief onderwijs zal geven.
6. Uitvoeren van de plannen. De leerkracht voert de plannen uit op basis van zijn dagelijkse observaties en reflecties en stelt indien nodig zijn handelen bij en wordt het plan indien nodig aangepast.

Elke cyclus wordt afgerond met een groepsbespreking tussen de groepsleerkracht en de intern begeleider. De ouders worden betrokken bij het leerproces van hun kind en op de hoogte gebracht van de resultaten van de evaluatie van het plan.

2.7 Het systeemdenken

Vanuit het systeemdenken wordt aangegeven dat kleine, juist gerichte acties soms belangrijke, blijvende verbeteringen tot gevolg kunnen hebben dan grote acties, veranderingen (Senge, 1999). Door deze manier van denken wordt het totaalbeeld gezien en niet de details. Er moet toegewerkt worden naar één gezamenlijk doel namelijk de verandering, passend onderwijs.

Beslissend wat voor de leerlingen betekenisvol is kan een leerkracht kiezen voor het aanbieden van een thematische les welke aansluit bij de belevingswereld en de onderwijsbehoeften van de leerling. De leerkracht laat de leerlingen tijdens deze les zelf de leerstof kiezen. Bij de paradigma A-opvatting van het basis denken (Van Emst, 2001) kiest de leerkracht voor de leerling leerstof welke hij voor de leerling zinvol vindt.

De onderzoeker is voorstander van de paradigma B-opvatting van het basis denken welke inhoudt: de leerling heeft de keuze uit een rijk didactisch leeraanbod waarin ze samen met anderen de activiteit zelf mogen ervaren en aan hun leerproces mogen toevoegen. Op een later tijdstip krijgen de leerlingen de gelegenheid hun leerproces te evalueren en leren zij te reflecteren.

Onder reflecteren wordt volgens Korthagen (2002) verstaan: het vermogen om gestructureerd terug te blikken op een ervaring teneinde daar conclusie uit te trekken voor het toekomstig handelen. Er van uitgaande dat er fouten gemaakt mogen worden. Volgens Van Beek, & Tijmes, (2002) zullen veel gestelde vragen bij coaching betrekking hebben op: Wat heeft de gecoachte te doen en hoe presteert zij daarin zo goed mogelijk? Wat vragen de functie en organisatie van de gecoachte en hoe zet hij zijn kwaliteiten daarbij in? De gecoachte heeft behoefte aan informatie, oefensituaties met feedback van de coach, instructie en sturing. De ondersteuning van een nieuwe werksituatie kan gegeven worden door bijvoorbeeld een ervaren collega. Degene die gecoacht wordt leert de feiten immers, niet van de coach, maar vanuit zichzelf, gestimuleerd door de coach (Whitmore, 2009). Bij de coach is de intentie er om de ander te begrijpen zowel inhoudelijk als gevoelsmatig. Actief luisteren is een gespreksvaardigheid waarmee de coach parafraseert wat hij belangrijk vindt (Bokhorst, 2002; Whitmore, 2009). Een leerdoel gericht op het gebied van basishouding is: persoonsgerichte feedback geven door middel van empathie te tonen tijdens gesprekken. Een taak voor de specialisten namelijk de intern begeleiders, gedragsspecialisten en ambulant begeleiders die leerkrachten begeleiden op de goede weg in het bieden van passend onderwijs in het reguliere primair onderwijs voor de toekomst.

3. Opzet van het onderzoek

Data verzamelen

In onderstaande tabel worden de acties en doelen uitgezet die leiden tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag: Welke competenties en condities zijn er al gerealiseerd aan het bieden van goed passend onderwijs op het Kompas? De uitkomsten van het onderzoek zullen tevens leiden tot conclusies en aanbevelingen voor de centrale vraagstelling: Welke condities en competenties zijn er nog nodig op Het Kompas om goed passend onderwijs te kunnen bieden? Wat uiteindelijk zal resulteren tot het feit dat de leerkrachten zijn voorbereid op het op het bieden van goed passend onderwijs.

Acties	Doelen
Studiereis/scholenbezoeken New York	Onderzoeken over welke competenties leerkrachten beschikken bij het bieden van goed passend onderwijs. Kijkwijzer n.a.v. de zeven competenties van het SBL.
Documentenanalyses observaties	Onderzoeken welke competenties leerkrachten beheersen volgens het Activerende Directe Instructiemodel (CPS, Leenders, 2002).
Survey-onderzoek	Onderzoeken welke emoties parten spelen bij het bieden van goed passend onderwijs.
Vragenlijst voor leerkrachten	Onderzoeken welke competenties en condities nodig zijn voor het bieden van goed passend onderwijs naar aanleiding van de zeven competenties van het SBL.
Vragenlijst voor ouders	Onderzoeken welke eigenschappen, vaardigheden en condities ouders belangrijk vinden voor het bieden van goed passend onderwijs.
Interview directie	Onderzoeken welke competenties en condities directieleden belangrijk vinden voor het bieden van goed passend onderwijs.
Interview leerlingen	Onderzoeken welke mening leerlingen hebben ten opzichte van de haalbaarheid van het naar een reguliere basisschool kunnen gaan van leerlingen met gedrags- en leerproblemen.

Tabel 1: Acties en doelen data verzamelen

4. Resultaten

4.1 Resultaten onderzoeksvragen 1 en 2

Onderzoeksvraag 1: Wat wordt er verstaan onder passend onderwijs?

De definitie van de LBib spreekt de onderzoeker het meest aan. Deze definitie luidt “geen kind tussen wal en schip en het streven naar en in stand houden van een zorgstructuur, waarbij elke leerling de zorg krijgt die hij/zij nodig heeft om zo thuisnabij mogelijk een ondoorbroken ontwikkelingsproces te kunnen doorlopen” (2009 p. 16). Aan de hand van deze definitie is dit onderzoek tot stand gekomen, zijn de instrumenten uitgezet, is de data verzameld en zijn de resultaten en conclusies getrokken. De aanbevelingen van dit onderzoek zijn tevens vanuit deze definitie tot stand gekomen.

Onderzoeksvraag 2: Aan welke condities moet worden voldaan om goed passend onderwijs te bieden?

Scholen moeten sinds 2011 (is uitgesteld naar 2013) een passend onderwijsaanbod hebben voor ieder kind volgens de nieuwe staatssecretaris van OCW Van Bijsterveldt. De zorgplicht komt bij het schoolbestuur te liggen en de leerkracht en de leerlingen komen centraal te staan. Het kabinet wil investeren in verdere professionalisering van leerkrachten voor extra scholing voor het omgaan met zorgleerlingen. Deze hoofdconditie biedt leerkrachten kansen, door zich te professionaliseren zullen zij voor zichzelf kansen zien om te komen tot het bieden van zorg voor iedere leerling op maat.

4.2 Resultaten deelonderzoeken/onderzoeksvragen 3 en 4

In alle onderstaande tabellen die de resultaten van het onderzoek aangeven, geeft de grijs gekleurde tekst de meest gescoorde items aan.

Onderzoeksvraag 3: Wat zien we al gerealiseerd op het Kompas?

Resultaat interview met de directie (directeur en intern begeleiders)

Deelvraag 3A: Wat is de visie van de directie op passend onderwijs?

Visie van de directie van Het Kompas op passend onderwijs

Passend onderwijs in het reguliere onderwijs is mogelijk maar niet vanzelfsprekend. Om goed passend onderwijs te kunnen bieden moeten leerkrachten kennis van leerlijnen hebben, orthopedagogische en goede communicatieve vaardigheden hebben, handelingsgericht kunnen werken en kunnen reflecteren op hun handelen in de groep en hun handelen kunnen aanpassen.

Goed passend onderwijs bieden is mogelijk als leerkrachten de mogelijkheid krijgen tot deskundigheidsbevordering/bijscholing om hun kennis betreffende achtergrondzaken aangaande de zorgleerling uit te breiden. Extra hulp in de groepen van stagiaires en onderwijsassistenten is nodig om de zorg te kunnen delen. Tijd voor klassenmanagement taken die uit HGW voortvloeien zoals het schrijven van de individuele- en groepshandelingsplannen voor de zorgleerlingen en gesprekken met deskundigen en ouders zal gefaciliteerd kunnen worden. Adequate ruimtes in de school waar leerlingen kunnen terugtrekken voor bijvoorbeeld een time-out zullen beschikbaar moeten zijn. Specialistische leerkrachten zoals de intern begeleider en gedragsspecialist zullen coachingsvaardigheden moeten ontwikkelen om de leerkrachten te kunnen ondersteunen in het geven van adaptief onderwijs.

Resultaat vragenlijst team/leerkrachten

Van de vijftien vragenlijsten, die zijn ingezet om de visie van het team op passend onderwijs in kaart te brengen, zijn er tien leerkrachten (67%) die de vragenlijst ingeleverd hebben en waarop de onderstaande resultaten van toepassing zijn.

Deelvraag 3B: Wat is de visie van het team op passend onderwijs?

Onderstaande tabel geeft het aantal leerkrachten aan die de volgende condities belangrijk te vinden.

Conditie	Aantal
Goede afspraken in de organisatie, beleid	2 (20%)
Onderling vertrouwen en openheid	1 (10%)
Goede communicatie	1 (10%)
100% informatie naar ouders	1 (10%)
Vaker een bouwoverlegvergadering	1 (10%)
Regelmatig bijscholing	5 (50%)
Geld voor bijscholing	1 (10%)
Kleinere groepen	4 (40%)
Extra handen in de groep	4 (40%)
Extra tijd voor klassenmanagement taken	4 (40%)
Kennis uitbreiden betreffende bijvoorbeeld gedragsproblemen, taal –en rekenproblemen enz.	2 (20%)
Afspraken maken hoeveel zorgleerlingen in een groep kunnen.	2 (20%)
De leerling-bespreking breder trekken in verband met de doorgaande lijn in plaats van alleen met de intern begeleider.	1 (10%)
Kennis hebben van de leerlijnen en kerndoelen van de groep	1 (10%)
Externe hulp zoals ambulante begeleiding	2 (10%)

Tabel 2: Belangrijke condities bij het bieden van goed passend onderwijs volgens de leerkrachten van Het Kompas.

Resultaat naar aanleiding van de te beheersen SBL competenties

1. Interpersoonlijk competent

De leerkracht werkt actief aan een goede communicatie (interactie) met iedere leerling in zijn groep en verbindt daaraan de consequenties voor zijn handelen.

Om dit goed te doen is hij zich bewust van zijn eigen houding en gedrag en de invloed daarvan op de individuele leerling. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

2. Pedagogisch competent in de omgang met leerlingen

Een leerkracht zorgt voor een leeromgeving waarin zowel veiligheid als uitdaging wordt geboden. Hiervoor dient hij te beschikken over (ortho)-pedagogische kennis en vaardigheden en is hij in staat de individuele hulpvraag van leerlingen te verkennen en planmatig vorm te geven. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

3. Didactisch competent in de omgang met leerlingen

De leerkracht stemt leerinhouden af op de leerlingen en houdt rekening met individuele verschillen om een krachtige leeromgeving te creëren. Hiervoor is hij in staat op basis van een diagnose van voorkomende problemen zijn handelen planmatig vorm te geven en met andere deskundigen af te stemmen op de omgang met leerlingen. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

4. Organisatorisch competent

De leerkracht plant en organiseert de onderwijsleeractiviteiten zodanig, dat alle leerlingen succeservaringen op kunnen doen, zich op hun gemak voelen en weten welke ruimte zij hebben voor eigen initiatief. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

5. Competent in de samenwerking met collega's

De leerkracht heeft een collegiale houding en geeft samen met collega's het pedagogische en didactische klimaat van de school vorm. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

6. Competent in samenwerking met de omgeving

De leerkracht levert een bijdrage aan een goede samenwerking met mensen en instellingen (ouders, ambulant begeleider, Gemeentelijke Geneeskundige Dienst (GGD), Bureau Jeugdzorg (BJZ), enz.) in de omgeving. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen.

7. Competent in reflectie en ontwikkeling

De leerkracht reflecteert en denkt na over zijn beroepsopvatting en professionele bekwaamheid. Hij weet van welke waarden/normen en onderwijskundige opvattingen hij uitgaat. Voor passend onderwijs is hij in staat om deze competentie in voldoende mate te beheersen

Periode werkzaam in het onderwijs	Aantal leerkrachten
0- 10 jaar	3
10- 20 jaar	0
20- 30 jaar	3
30- 40 jaar	4

Tabel 3: Verdeling leerkrachten werkzaam op Het Kompas

Verklaring tekens:

_ is onvoldoende

+ is voldoende

++ is ruim voldoende

Competenties van leerkrachten werkzaam 0 -10 jaar	aantal	aantal	aantal
	-	+	++
1. Interpersoonlijk competent		1	2
2. Pedagogisch competent in de omgang met leerlingen		2	1
3. Didactisch competent in de omgang met leerlingen	1	1	1
4. Organisatorisch competent		2	1
5. Competent in de samenwerking met collega's			3
6. Competent in samenwerking met de omgeving		3	
7. Competent in reflectie en ontwikkeling		1	2

Tabel 4: Competenties van leerkrachten werkzaam 0 -10 jaar

Competenties van leerkrachten werkzaam 20 - 30 jaar	aantal	aantal	aantal
	-	+	++
1. Interpersoonlijk competent			3
2. Pedagogisch competent in de omgang met leerlingen		3	
3. Didactisch competent in de omgang met leerlingen		1	2
4. Organisatorisch competent			3
5. Competent in de samenwerking met collega's		1	2
6. Competent in samenwerking met de omgeving		1	2
7. Competent in reflectie en ontwikkeling		1	2

Tabel 5: Competenties van leerkrachten werkzaam 20 - 30 jaar

Competenties van leerkrachten werkzaam 30 - 40 jaar	aantal	aantal	aantal
	-	+	++
1. Interpersoonlijk competent			4
2. Pedagogisch competent in de omgang met leerlingen		3	1
3. Didactisch competent in de omgang met leerlingen	1	2	1
4. Organisatorisch competent	1	2	1
5. Competent in de samenwerking met collega's		2	2
6. Competent in samenwerking met de omgeving		3	1
7. Competent in reflectie en ontwikkeling	1	3	

Tabel 6: Competenties van leerkrachten werkzaam 30 - 40 jaar

Competenties	Aantal in %
1.Zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent	100%
2.Zijn voldoende pedagogisch competent	90%
3.Zijn voldoende didactisch competent	80%
4.Zijn voldoende organisatorisch competent	90%
5.Zijn ruim voldoende competent in samenwerking met collega's	100%
6.Zijn voldoende competent in samenwerking met de omgeving	100%
7.Zijn voldoende competent in reflectie en ontwikkeling	90%

Tabel 7: Competenties die leerkrachten op Het Kompas het meest beheersen.

Visie van het team op passend onderwijs

Het team vindt dat passend onderwijs in het reguliere onderwijs mogelijk is mits condities als kleinere groepen, extra assistenten in de groep, extra tijd voor klassenmanagement taken en bijscholing gefaciliteerd worden.

Documenten analyse

Naar aanleiding van klassenobservaties zijn er in acht groepen taal- en spellinglessen geobserveerd aan de hand van het Activerende Directe Instructie Model (CPS, Leenders, 2009). Het handelen van de leerkracht staat hierbij centraal. De taalcoördinator heeft deze observaties uitgevoerd behorende bij de taak om de doorgaande leerlijnen te bewaken binnen het vakgebied taal. Uit de resultaten van deze observaties kunnen de zeven SBL competenties geconcludeerd worden. De resultaten zijn besproken in een teamvergadering en waarna actie is ondernomen op de verbeterpunten.

Positieve punten

- Bij iedere leerkracht is de kennis betreffende het Activerende Directe Instructie Model aanwezig en wordt het gebruikt bij het geven van alle lessen.
- Er wordt gestart met de dagelijkse terugblik (de voorkennis) .
- De lessen worden in een context van een lessenreeks gezet.
- Het lesdoel wordt aangegeven.
- Het model wordt ingezet rekening houdend met de groep.
- Er wordt gedifferentieerd bij de instructie volgens vaste patronen, die haalbaar en mogelijk zijn binnen de groep.
- Er is veel interactie tijdens de instructie.
- Er wordt tijdens de instructie gebruik gemaakt van schema's/materialen.
- De leerlingen worden gestimuleerd/uitgedaagd de oplossingsstrategieën te verwoorden.
- Voor enkele leerkrachten is het gebruik van coöperatieve werkvormen vanzelfsprekend . Bij deze lessen is de betrokkenheid van de leerlingen erg groot en blijkt tevens uit de evaluatie dat het leerrendement groot is.
- Tijdens de les is de opbouw stapsgewijs in moeilijkheidsgraad zichtbaar.
- Er wordt nagegaan of de leerlingen de leerstof beheersen voordat de zelfstandige verwerking plaatsvindt.

- Er is veel positieve feedback.
- Er wordt tijdens de zelfstandige verwerking gelijk feedback gegeven tijdens het lopen van hulprondes.

Verbeterpunten

- De betrokkenheid van de leerlingen bij een klassikale les is minder dan bij een les met een coöperatieve werkvorm .
- Differentiëren in uitleg naar instructie behoefte en het geven van de verwerkingsopdracht naar het niveau van de leerlingen gebeurt weinig bij taal/spelling. Elkaar vragen om hulp en uitleg geven gebeurt minimaal. Tot en met groep 4 is dit meer zichtbaar dan in de bovenbouwgroepen.
- Coöperatieve werkvormen gebruiken om het “actieve/krachtige leren” te bevorderen zijn bij twee leerkrachten zichtbaar. Kortere en vaker een instructie momenten creëren levert meer effectiviteit en betrokkenheid op dan lange instructie momenten.
- Evaluatie van de les (samen met de leerlingen) gebeurt niet of heel kort.

Resultaat Survey- onderzoek

De discussie is ingeleid aan de hand van stellingen en voor de verdere uitwerking is gekozen voor de coöperatieve werkvorm de placemat. Deze werkvorm houdt in dat vanuit het midden of de hoeken van een vierkant vier lijnen worden getrokken die het papier in vier gelijke delen verdeelt. Een ieder beschrijft zijn standpunt in het voor zijn bestemd deel in de placemat. Hierna beargumenteren de groepsleden hun keuzes en de anderen stellen hierop vragen wat leidt tot een discussie. De groep probeert vervolgens te komen tot een lijstje van gezamenlijke bevindingen. Het doel van deze discussie is dat leerkrachten betreffende passend onderwijs hun emoties mogen tonen en elkaar kunnen aanvullen bij het zien van mogelijkheden betreffende passend onderwijs in de groep.

Stelling 1: Twee leerlingen worden op school aangemeld met de indicatie ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder: aandachtstekort- hyperactiviteitstoornis. Ze zijn even oud en hebben hetzelfde ontwikkelingsniveau en komen in dezelfde klas. Als leerkrachten zien we het als een uitdaging deze leerlingen te ontvangen. Hierover discussiëren twee groepen van vier leerkrachten.

Stelling 2: Als leerkrachten kunnen we goed passend onderwijs bieden zonder extra bijscholing nodig te hebben. Hierover discussiëren twee groepen van vier leerkrachten.

Bij stelling 1 zijn bij de resultaten van de discussie de meningen verdeeld. Zes leerkrachten zeggen ja, mits ruimschoots gefaciliteerd. Twee leerkrachten zien het niet zitten en zeggen het is werkdrukverhogend, het is een verzwaring van de taak. De andere twee leerkrachten proberen hen uit te leggen dat als er zaken als een onderwijsassistent in de groep, tijd om handelingsplannen te schrijven gefaciliteerd worden het wel mogelijk is. De twee leerkrachten blijven bij hun standpunt.

Bij stelling 2 zijn alle acht leerkrachten het er over eens dat zonder bijscholing het bieden van goed passend onderwijs niet haalbaar is. Als leerkracht in het basisonderwijs heb je expertise nodig die leerkrachten in het speciaal onderwijs wel hebben. Er wordt achtergrondinformatie en kennis gemist over bepaalde stoornissen en beperkingen en handvatten zijn nodig om zorgleerlingen op maat te begeleiden in hun ontwikkeling. Bijscholing is zeker nodig.

Resultaat interview leerlingen

Deelvraag 3 C: Wat is de visie van de leerlingen op passend onderwijs?

Inleidend wordt de leerlingen verteld waar passend onderwijs voor staat en wat er voor de toekomst staat te gebeuren. Vanwege bezuinigingen vanuit het ministerie van onderwijs zullen leerlingen die een stoornis of beperking hebben en momenteel naar een school voor speciaal onderwijs gaan in de nabije toekomst naar een reguliere basisschool in hun woonomgeving gaan.

Het interview is afgenomen met 8 leerlingen namelijk:

- een rugzakleerling uit groep 4 met een indicatie voor cluster 4: namelijk gedragsproblemen. Het is een Turks jongetje met Nederlands als tweede taal en er wordt bij hem veel extra hulp/aandacht ingezet op sociaal emotionele ontwikkeling en op het vakgebied Taal, voornamelijk op woordenschat en spelling.
- een rugzakleerling uit groep 8 met ook een indicatie voor cluster 4 : gedragsproblemen en met een achterstand op het vakgebied rekenen. Bij hem wordt de extra hulp/aandacht ingezet op sociaal emotionele ontwikkeling en op het vakgebied rekenen.
- drie groepsgenoten van leerling 1, uit groep 4
- drie groepsgenoten van leerling 2, uit groep 8

Wat vinden rugzakleerlingen van alle extra hulp/aandacht die ze krijgen van de leerkracht, onderwijsassistent en ambulant begeleider.

Vraag 1. Hoe vind je alle extra hulp?
• Ik vind het fijn want ik begrijp alles beter wat ik dan in de klas bij juf moet doen.
• Ik leer heel veel van meester Binke, ook hoe je woorden goed kan schrijven en wat ze betekenen. Ik leer het ook weer aan mijn moeder.
• Ik leer van meester hoe ik met driftbuien om moet gaan. Want weet u ik word nogal eens boos in de klas. We lezen boeken en praten over boos zijn.
• In de groep helpen we elkaar ook.
Vraag 2. Wat vind je er leuk aan ?
• Lekker rustig, met meester alleen of met een klein groepje.
• Ik krijg stickers als de instructie klaar is.
• Even die drukke groep uit vind ik fijn en heeft juf meer tijd voor de andere kinderen.
• Ik begrijp in de groep alles veel beter.
Vraag 3. Wat is minder leuk?
• Soms moet ik wel eens met de ambulant begeleider mee als we net iets leuks gaan doen in de groep, maar ja zij komt speciaal voor mij dus moet het wel.
• Ik vind het altijd leuk.
Vraag 4. Wat leer je van de extra lessen van bijvoorbeeld meester Binke (rugzakbegeleider, onderwijsassistent)?
• In de klas denk ik soms als juf iets uitlegt, hé dat weet ik al van meester Binke en kan ik de les goed maken. Dat voelt goed.
• Door het Babbelspel leer ik met mijn gevoelens om te gaan zodat het in de groep beter gaat .
Vraag 5. Wat denk jij, kunnen leerlingen die een stoornis of een beperking hebben in hun eigen omgeving naar een gewone basisschool gaan?
• Ja ,wel
• Nee, niet alle leerlingen. Die een zware handicap hebben niet want zoals geestelijk gehandicapten die storen de hele groep als ze raar doen en kan juf niet gewoon lesgeven. Die moeten toch nog naar een aparte school kunnen vind ik.
Vraag 6. Wat is daar voor nodig denk je?
• Dat het niet uitmaakt in de klas wie je bent en dat iedereen gelijk is en erbij mag horen.
• Dat deze leerlingen veel hulp krijgen
• Dat er geld is voor extra hulp zodat er meer meesters zoals meester Binke kunnen

komen.
• Structuur in de groep, dat alles steeds op dezelfde manier gaat, dat vind ik ook fijn.

Tabel 8: Reacties van rugzakleerlingen op extra begeleiding

Wat vinden andere leerlingen in de groep van de extra hulp/aandacht die andere leerlingen krijgen van de leerkracht, onderwijsassistent en ambulant begeleider?

Vraag 1. Op welke manier krijgen alle leerlingen de hulp/aandacht die ze nodig hebben in jullie groep?
• Juf probeert iedereen wel hulp/aandacht te geven.
• Er zitten vaak dezelfde leerlingen aan de instructietafel.
• Sommige leerlingen kunnen veel zelfstandig werken en hebben haast geen hulp nodig.
• Andere leerlingen gaan met een stagiaire of met meester Binke of juf letie de groep uit voor extra hulp.
Vraag 2. Wat vind je ervan dat andere leerlingen veel extra hulp/aandacht van de leerkracht, onderwijsassistent en ambulant begeleider krijgen?
• Niet erg, we zijn het gewend
• Het is fijn dat mijn vriend al die hulp krijgt zodat hij de tafels beter begrijpt.
• Prima, want soms mogen er ook andere leerlingen mee die ook die extra instructie van het woordpakket nodig hebben.
• Zo heeft juf weer tijd voor de andere leerlingen.
Vraag 3. Als er nog meer leerlingen in de groep zouden komen die veel extra hulp nodig hebben wat vind je daar dan van?
• Prima, maar dan hebben we ook meer juffen en meesters nodig
• Niet te veel anders wordt het voor de juf te moeilijk om goed les te geven.
• Goed maar dan moeten de leerlingen elkaar ook helpen.
Vraag 4. Wat denk je, kunnen leerlingen die een stoornis of een beperking hebben in hun eigen omgeving naar een gewone basisschool gaan?
• Jawel maar dan moeten ze een goede planning hebben en weten wanneer ze welke les krijgen.
• Ja, maar moeten ze wel veel geholpen worden.
• Ja, want iedereen hoort erbij, hebben we geleerd op school.
Vraag 5. Wat is daar voor nodig denk je?
• Veel extra juffen en meesters om te helpen.
• Dat de juffen en meester moeten leren op welke manier met deze leerlingen om te gaan. Zij moeten ook weer naar school om dit te leren.

Tabel 9: Reacties van medeleerlingen op de extra begeleiding van rugzakleerlingen in hun groep

Visie van de leerlingen op passend onderwijs

Leerlingen met een stoornis of beperking kunnen in de toekomst naar een reguliere basisschool gaan mits, er veel structuur is in de groep en financiën zijn wat mogelijkheden biedt om extra onderwijsassistenten aan te stellen. Echter leerlingen met een zware handicap hebben een andere vorm van onderwijs nodig. De leerkrachten hebben bijscholing nodig om met leerlingen met een stoornis of beperking om te kunnen gaan.

Resultaat vragenlijst ouders

Van de twintig vragenlijsten, die zijn ingezet om de visie van de ouders op passend onderwijs in kaart te brengen zijn er tien ouders (50%) die de vragenlijst ingeleverd hebben en waarop de onderstaande resultaten van toepassing zijn.

Met deelvraag 3 D: Wat is de visie van de ouders op passend onderwijs?

Onderstaande tabel geeft het aantal ouders aan de volgende eigenschappen, vaardigheden en condities belangrijk vinden.

Eigenschappen

	Aantal
Hart voor het vak hebben	2
Doorzettingsvermogen hebben	2
Empatisch vermogen hebben	3
Flexibel zijn/kunnen improviseren	2
Creatief zijn	1
Geduldig zijn	5
Collegiaal zijn	1
Een luisterend oor zijn	2
Humor hebben	1
Natuurlijk overwicht/gezag hebben	1
Evenwichtig/consequent zijn	1
Zorgzaam zijn	1
Kunnen denken vanuit de leerling	1
Open/eerlijk zijn	1
Vertrouwen bieden	1
Betrokken zijn	1

Tabel 10: Belangrijke eigenschappen bij het bieden van goed passend onderwijs volgens de ouders van Het Kompas.

Vaardigheden

Zowel een groep als de individuele leerling kunnen sturen	1
Verschillende niveaus leerstof kunnen uitleggen	2
Goed kunnen communiceren met ouders en collega's	2
Leerlingen zelfvertrouwen kunnen geven	1
Orde kunnen houden	1
Beheersing van talen	1
Taalgebruik kunnen aanpassen	1
Zorgen voor rust/structuur en duidelijkheid	2
Kunnen relateren tot de doelgroep	1
Goede instructie kunnen geven	2
Positieve feedback geven aan de leerlingen	1
Leidende capaciteiten hebben	1
Helicopter view hebben	1
Zowel een groep als leerlingen individueel kunnen sturen	2
Kunnen motiveren/stimuleren	2

Tabel 11: Belangrijke vaardigheden bij het bieden van goed passend onderwijs volgens de ouders van Het Kompas

Conditie

Prettige en rustige werkruimte	1
Gestructureerde omgeving	1
Goede methodes en hulpmiddelen hebben	1
Kennis opdoen door middel van externe contacten bijvoorbeeld specialisten	1
Tijd voor persoonlijke begeleiding van de leerlingen	1

Hulp van stagiaires en onderwijsassistenten	2
Mogelijkheid tot bijscholing krijgen	3
Kleinere klassen	2
Steun van de schoolleiding krijgen	2

Tabel 12: Belangrijke condities bij het bieden van goed passend onderwijs volgens de ouders van Het Kompas

Visie van de ouders op passend onderwijs

Ouders vinden dat passend onderwijs in het reguliere onderwijs mogelijk is mits leerkrachten eigenschappen als hart voor het vak hebben, geduldig zijn en empathisch vermogen bezitten. Leerkrachten moeten vaardigheden ontwikkeld hebben als, op verschillende niveaus leerstof kunnen uitleggen en zorgen voor rust/structuur en duidelijkheid in de groep. Zij vinden tevens belangrijk dat condities als steun van de schoolleiding en mogelijkheid tot bijscholing, nodig is voor het bieden van goed passend onderwijs.

Onderzoeksvraag 4: Komt de praktijk van het Kompas overeen met de theorie betreffende passend onderwijs?

Deelvraag A: Aan welke condities is al voldaan?

De theorie geeft aan

1. "Met het opvangen van meer leerlingen in de reguliere basisschool komen er meer en andersoortige problemen de basisschool in. In dat kader heeft elke school een goede intern begeleider nodig, die de leerkrachten ondersteunt en samen met de directie vormgeeft aan stelt de LBib" Op de onderzochte school zijn voor de 218 leerlingen een onderbouw en een bovenbouw intern begeleider aanwezig die de zorg op de school coördineren en bewaken.
2. Tevens wordt er bij nieuwe koers passend onderwijs aangegeven door de staatsecretaris dat "Scholen moeten sinds 2011 (is uitgesteld naar 2013) een passend onderwijsaanbod hebben voor iedere leerling volgens de nieuwe staatssecretaris van OCW van Bijsterveldt. Een nieuwe koers wordt uitgestippeld. De aanpak wordt fors gewijzigd. De rugzak verdwijnt, de financiën gaan naar de samenwerkingsverbanden, waardoor meer maatwerk per kind mogelijk is. De zorgplicht komt bij het schoolbestuur te liggen en de leerkracht en de leerlingen komen centraal te staan. Het kabinet wil investeren in verdere professionalisering van leerkrachten voor extra scholing betreffende het omgaan met zorgleerlingen." Op de onderzochte school hebben van de lerarenbeurs twee leerkrachten een Master SEN (Special Educational Needs), opleiding gedaan. Namelijk een opleiding gedragsspecialist en begeleiden en innoveren: intern begeleider. Vanuit de schoolfinanciën zijn er tevens twee leerkrachten die een cursus volgen om te leren omgaan met hoogbegaafde leerlingen en een leerkracht die de opleiding voor rekencoördinator volgt.
3. De 1-zorgroute van WSNS houdt de interne zorg in op groeps- en schoolniveau en de externe zorg. De externe zorg komt vanuit een samenwerkingsverband WSNS, Onderwijsbegeleidingsdienst (OBD), Regionaal Expertise Centrum (REC) enzovoort. De 1-zorgroute heeft zes stappen:
 - Cyclus handelingsgericht werken door de leraar
 - Groepsbespreking
 - Leerlingenbespreking
 - Individueel handelingsplan (IHP)
 - Extern handelen, Handelingsgerichte Diagnostiek (HGD)
 - Externe zorg: verwijzing via de Permanente Commissie leerlingenzorg (PCL) naar een instelling voor Jeugdzorg. Op deze manier wordt er op de onderzochte school

gewerkt door een leerkracht met ondersteuning van stagiaires en onderwijsassistenten. De intern begeleider bewaakt dit proces en heeft tijd (formatie) nodig voor leerling- en groepsbesprekingen met de leerkracht. De leerkracht heeft in zijn lesgebonden taken uren voor het schrijven van handelingsplannen, de zogenaamde klassenmanagement taken.

4. Passend onderwijs in het primair onderwijs: Kotter spreekt van een klimaat van verandering scheppen voordat de implementatie van de verandering plaatsvindt (aangehaald in Cohen, 2005, p. 14). De directie, teamleden, leerlingen en ouders hebben zich bereid verklaard en deelgenomen aan dit praktijkgerichte onderzoek. Er is informatie geweest, er is gediscussieerd en er is naar hun mening gevraagd. Er is hierbij een klimaat geschapen voor de verandering van passend onderwijs.
5. Pameijer & Van Beukering (2006) geven aan dat de leerkracht in het basisonderwijs in staat moet zijn volgens de cyclus Handelings Gericht Werken (HGW) te kunnen werken. De leerkracht moet in staat zijn te kunnen evalueren, signaleren, analyseren en reflecteren en acties inzetten op leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. De directeur, intern begeleiders en taalcoördinator op de onderzochte school hebben helaas geen tijd (formatie) om leerkrachten in dit proces te coachen.

Deelvraag B: Welke competenties zijn inmiddels herkenbaar aanwezig?

De theorie geeft aan

1. Meijer (2009) stelt dat erbij passend onderwijs andere vaardigheden van een leerkracht verwacht worden namelijk: vakkennis flexibel inzetten, heterogene groepen kunnen managen en kinderen kunnen coachen in hun leerproces. Ook adaptief kunnen onderwijzen en differentiëren in onderwijsbehoeften wordt verwacht van de leerkracht om goed maatwerk richting de leerlingen af te leveren. Hierbij zijn goede contacten met de ouders van de leerling van belang, communicatieve competenties zijn in ontwikkeling. Op de onderzochte school zijn de leerkrachten op de volgende competenties competent om goed passend onderwijs te bieden.

1. Zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent
2. Zijn voldoende pedagogisch competent
3. Zijn voldoende didactisch competent
4. Zijn voldoende organisatorisch competent
5. Zijn ruim voldoende competent in samenwerking met collega's
6. Zijn voldoende competent in samenwerking met de omgeving

Tabel 13: Competenties die leerkrachten op Het Kompas het meest beheersen

Beslissend wat voor de leerling betekenisvol is kan een leerkracht kiezen voor een thematische les welke aansluit bij de belevingswereld en onderwijsbehoeften van de leerling. De leerkracht laat de leerlingen tijdens deze les zelf de leerstof kiezen. Bij de paradigma A-opvatting van het basis denken (Van Emst, 2001) kiest de leerkracht voor de leerling wat hij voor de leerling zinvol vindt. De competenties van de leerkrachten die hierbij in gezet worden, namelijk de didactische en organisatorische competenties zijn voldoende aanwezig bij de teamleden. De Paradigma B-opvatting van het basis denken houdt in: de leerling heeft de keuze uit een rijk didactisch leeraanbod waarin ze samen met anderen de activiteit zelf mogen ervaren en aan hun leerproces mogen toevoegen. Op een later tijdstip krijgen de leerlingen de gelegenheid hun leerproces te evalueren en leren zij reflecteren.

2. Vooral de interpersoonlijke competentie is ruim voldoende aanwezig bij de leerkrachten maar de organisatorische competentie en de competentie in reflectie en ontwikkeling zijn in mindere mate voldoende aanwezig. Er zijn tijdens de observatie van de taalles weinig coöperatieve werkvormen en weinig evaluatie- en reflectiemomenten zichtbaar. Leerkrachten geven zelf aan dit moeilijk te vinden. (zie conclusie vragenlijsten competenties en documentenanalyses team).

4.3 Resultaat scholenbezoeken New Jersey

Net als in Engeland richt men zich in New Jersey op inclusief onderwijs, iedereen heeft recht op onderwijs. Scholen moeten leerlingen met Special Educational Needs SEN opnemen volgens Gross (2009). De richtlijnen worden vanuit de regering opgelegd maar de intern begeleider (SENCO= Special Educational Needs Coördinator) en leerkrachten zich richten op: wat heeft de leerling nodig?

Op deze theorie heeft de onderzoeker zich gericht tijdens de scholenbezoeken in New Jersey. Samen met de observaties aan de hand van de kijkwijzer en door middel van interviews af te nemen betreffende de competenties voor het bieden van goed passend onderwijs is er gekomen tot onderstaande resultaten.

Naar aanleiding van de zeven competenties die door de Stichting Beroepskwaliteit van Leraren (SBL) geformuleerd zijn en sinds 1 januari 2007 gelden in het kader van de Wet Beroepen In het Onderwijs (Wet BIO). Toegepast op passend onderwijs.

1. *Interpersoonlijk competent*

Van de leerkrachten wordt positieve feedback verwacht richting de leerlingen. Delfos (2004) geeft immers aan dat warmte en respect voor de persoon waarmee je in gesprek gaat noodzakelijk is om te komen tot een goede gespreksvoering wat leidt tot een beter leerproces.

In deze school wordt gewerkt volgens het model, genaamd School Wide Positive Behavior support (SWPBS). Het model is gebaseerd op principes afkomstig van theorieën op het gebied van gedrag, sociaal leren en organisatie van gedrag (Lewis & Sugai, 1999; Lindsley, 1992, aangehaald in Goei, 2010 p.1).

Het is een Amerikaans model dat in de Verenigde Staten in 44 staten en op meer dan 90.000 scholen wordt ingezet. Het doel van dit project is: De school helpen een positieve leeromgeving te creëren, waarin preventief discipline problemen voorkomen worden en het kansen biedt voor positieve gedrags- en leermogelijkheden voor de leerlingen.

2. *Pedagogisch competent in de omgang met leerlingen*

Leerlingen en leerkrachten versterken ervaringen en handelen met elkaar door steeds weer aan elkaar aan te geven wat de bedoeling is tijdens dagelijkse omgang- en leersituaties. Na enkele maanden wordt er geëvalueerd en zien de stafleden een terugval van het gedrag en betrokkenheid van de studenten en leerkrachten en wordt er tot actie overgegaan. Door de leerkrachten wordt bewaakt dat ook leerlingen die weinig of nooit Bucks (belonings-voorwerpen) verdienen de mogelijkheid krijgen succeservaringen te beleven. Structuur en regels zijn zichtbaar in de groepen. Opvallend is de sfeer in de ruimte zoals het licht, weinig geluiden en de muren rustig van kleur aangepast zijn aan de onderwijsbehoeften van deze kinderen met special educational needs. Op deze school is zichtbaar dat er extra leerkrachten aanwezig zijn in de diverse klaslokalen die bij kunnen springen als er een incident betreffende gedragsproblemen zich voordoet. Het incident wordt professioneel door een leerkracht, die de mogelijkheid heeft de betreffende leerling apart te nemen in goede banen geleid. Het incident heeft geen verdere invloed op de andere leerlingen en de leerkracht kan gewoon met zijn les verder gaan.

Het ontwikkelen van leiderschapskwaliteiten van de leerlingen staat centraal. Dit betekent dat vertrouwen, probleemoplossende vaardigheden en zelfbewustzijn worden ontwikkeld. Leerlingen met special educational needs sluiten zich aan in deze groepen en met hun gestelde diagnose hebben ze in de staat New Jersey recht op een personal aide. Dit is een begeleider die de leerling de volledige week op een school in een één op één situatie begeleidt. De eigen leerkracht van de groep kan zich volledig richten op de groep. De leerkrachten hoeven dus niet competent te zijn in omgang met kinderen met een stoornis of beperking.

3. *Didactisch competent in de omgang met leerlingen*

Opvallend is dat er tijdens de lessen geen differentiatie plaatsvindt en geen rekening gehouden wordt met de onderwijsbehoeften van de verschillende leerlingen. De leerkrachten

hebben vanaf 8.00 uur 's morgens tot 9.30 uur elke dag de tijd om als team de dag te plannen. Dit gebeurt in de tijd als de leerlingen de vaardigheden Art (handvaardigheid), Music (muziek) of Gymnastic (gymnastiek) krijgen. Elke leerkracht bereidt een les voor, die ook gegeven wordt door de andere leerkrachten uit het team. De leerkrachten maken op deze manier gebruik van expertise van elkaar en worden gestimuleerd de lessen goed voor te bereiden. De master teacher geeft geen les, maar ondersteunt individuele leerlingen en begeleidt leerkrachten bij het uitvoeren van goed klassenmanagement.

4. Organisatorisch competent

Er heerst een goede pedagogische sfeer in de school. Ook leerlingen die zich moeilijk aan de gedragsregels kunnen houden worden gestimuleerd tot het beleven van succeservaringen, dit beïnvloedt het gedrag op een positieve manier

5. Competent in de samenwerking met collega's

Op de school werken leerkrachten, gespecialiseerde leerkrachten, gedragsspecialisten, ergotherapeuten, fysiotherapeuten, spraak/taal leerkrachten, handvaardigheidleerkrachten, muziekleerkrachten, schoolverpleegsters en onderwijsassistenten. In New Jersey geven leerkrachten aan dat de individuele handelingsplannen voor de leerlingen met special educational needs door de schoolmaatschappelijk werkster opgesteld worden en door haar samen met de leerkracht bewaakt worden. Iedere ochtend hebben alle leerkrachten 40 minuten prepare-time om hun administratie en voorbereidingen en evaluaties uit te voeren. De leerkrachten maken zich niet alle vaardigheden eigen, de meeste groepsleerkrachten geven rekenen of taal/lezen en geven dit op alle niveaus. Andere wereldoriënterende vakken worden gegeven door hun collega's. Een goed gepland rooster zorgt ervoor dat alles in goede banen geleid wordt.

6. Competent in samenwerking met de omgeving

Op de school werken leerkrachten, gespecialiseerde leerkrachten, gedragsspecialisten, ergotherapeuten, fysiotherapeuten, spraak/taal leerkrachten, handvaardigheidleerkrachten, muziekleerkrachten, schoolverpleegsters en onderwijsassistenten. Leerkrachten moeten dus meer competenties ontwikkelen in competent zijn in samenwerking met collega's dan in samenwerking met instellingen omdat zij hier weinig mee te maken krijgen. Het management van de school heeft de contacten met de leden van de staat New Jersey waar beleid mee afgesproken wordt. Ouders worden niet betrokken bij de individuele handelingsplannen van hun kind. Wel moeten leerkrachten zich de competentie eigen maken om in gesprekken met ouders een evenwicht te vinden tussen effectief informeren en emotioneel ondersteunen.

7. Competent in reflectie en ontwikkeling

De leerkrachten besteden in hun prepare-time, tijd aan het reflecteren van hun handelen en evalueren onder leiding van de master-teacher en stellen zo nodig hun lessen bij.

5. Conclusie

5.1 Conclusie interview directie

(directeur en onder- en bovenbouw intern begeleider)

Passend onderwijs in het reguliere onderwijs is mogelijk maar niet vanzelfsprekend, stelt de directie.

Meijer (2009) stelt dat leerkrachten hun pedagogisch en didactisch handelen zo goed mogelijk op de individuele leerling moeten afstemmen, dit om uitval en verwijzing naar het speciaal onderwijs te voorkomen. Hierbij aansluitend vindt de directie op Het Kompas het noodzakelijk dat leerkrachten om goed passend onderwijs te kunnen bieden kennis van leerlijnen hebben, orthopedagogische en goede communicatieve vaardigheden bezitten. Handelingsgericht kunnen werken en kunnen reflecteren op hun handelen in de groep en hun handelen aanpassen is tevens van belang. Vanuit de literatuur wordt aangegeven dat de cyclus van HGW drie maal per schooljaar plaats zal vinden. Leerkrachten zullen de cyclus van HGW namelijk, evalueren, signaleren, het benoemen van onderwijsbehoeften en het uitvoeren van handelingsplannen van de leerling zich eigen moeten maken (Pameijer & Van Beukering, 2006).

Goed passend onderwijs bieden is mogelijk als leerkrachten de mogelijkheid krijgen tot deskundigheidsbevordering/bijbscholing om hun kennis betreffende achtergrondzaken aangaande de zorgleerling uit te breiden. Extra hulp in de groepen van stagiaires en onderwijsassistenten is nodig om de zorg te kunnen delen. Tijd voor klassenmanagement taken die uit HGW voortvloeien zoals het schrijven van de individuele- en groepshandelingsplannen voor deze zorgleerlingen en gesprekken met deskundigen en ouders zal gefaciliteerd kunnen worden. Adequate ruimtes in de school waar leerlingen kunnen terugtrekken voor bijvoorbeeld een time-out zullen beschikbaar moeten zijn. Specialistische leerkrachten zoals de intern begeleider en gedragsspecialist zullen coachingsvaardigheden moeten ontwikkelen om de leerkrachten te kunnen ondersteunen in het bieden van goed passend onderwijs. Tijdens dit proces, namelijk zullen leerkrachten volgens Van Beek & Tijmes, (2002) behoefte hebben aan informatie, oefensituaties met feedback van de coach, instructie en sturing. De visie van de directie komt met deze stelling overeen.

5.2 Conclusie n.a.v. vragenlijsten en documentenanalyses team

Conclusie naar aanleiding van vragenlijsten

Het team vindt dat passend onderwijs mogelijk is mits condities als kleinere groepen, extra assistenten in de groep, extra tijd voor klassenmanagement taken en bijscholing gefaciliteerd worden. Vanuit de literatuur wordt aangegeven dat leerlingen met special educational needs leerkrachten uit dagen moeilijkheden te ondervinden in lesgeven (Gross, 2009). De leerkracht moet zich daarom blijven ontwikkelen en professionaliseren. Tevens wordt aangegeven dat integratie van leerlingen met een beperking in het reguliere basisonderwijs kan plaatsvinden in de klassikale groepsetting maar er ook vele momenten kunnen zijn waarop in een aparte setting aan de leerling les wordt gegeven (Franke, 2008; Meijer, 2009). Om dit mogelijk te maken zijn er onderwijsassistenten in de groep nodig.

Competenties van leerkrachten 0 - 10 jaar werkzaam in het onderwijs

- Alle zeven SBL-competenties zijn in ontwikkeling.
- Zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent, ze geven vooral leiding met ruimte voor eigen initiatief voor de leerling.
- Zijn ruim voldoende competent in reflecteren.
- Ze zijn tevens ruim voldoende competent in de samenwerking met collega's, weten voornamelijk een constructieve bijdrage te leveren aan verschillende vormen van overleg en samenwerking op school.

Competenties van leerkrachten, 20 - 30 jaar werkzaam in het onderwijs

- Alle zeven SBL-competenties zijn stabiel en gedegen ontwikkeld.
- Zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent en zijn in staat de leerling te laten merken wat hij van hen verwacht.
- Zijn ruim voldoende didactisch competent door zijn handelen op de leermogelijkheden van de groep af te stemmen. Ze houden rekening met de onderwijsbehoeften van de leerlingen en stemmen hierop hun leerinhouden af.
- Zijn ruim voldoende organisatorisch competent en weten vooral de leermiddelen af te stemmen op de leerdoelen.
- Zijn ruim voldoende competent in samenwerking met collega's door, zijn kennis over de behandeling van leerlingen over te dragen en zodanige afspraken te maken dat de continuïteit in de begeleiding van de leerlingen gewaarborgd is.
- Zijn ruim voldoende competent in samenwerking met de omgeving, voornamelijk in de contacten met ouders en ambulante begeleiding. Een leerkracht neemt deel aan regionale, provinciale en landelijke netwerken als taalcoördinator.
- Zijn ruim voldoende competent in reflectie en ontwikkeling door zijn taken kritisch te kiezen en door scholingsactiviteiten te kiezen.

Competenties van leerkrachten, 30 - 40 jaar werkzaam in het onderwijs

- Alle zeven SBL-competenties zijn helaas in ontwikkeling dalende.
- Zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent en zijn in staat de leerlingen duidelijk te maken dat hij weet wat hen bezighoudt.
- Zijn ruim voldoende competent in samenwerking met collega's door, zijn kennis over de behandeling van leerlingen over te dragen en zodanige afspraken te maken dat de continuïteit in de begeleiding van de leerlingen gewaarborgd is.

Sterk ontwikkelde competenties van leerkrachten van Het Kompas

De leerkrachten zijn ruim voldoende interpersoonlijk competent en ruim voldoende competent in samenwerking met collega's. Volgens Meijer (2009) is adaptief onderwijzen en differentiëren in onderwijsbehoeften nodig om goed maatwerk richting de leerlingen af te leveren bij passend onderwijs. Op Het Kompas worden het ontwikkelen van goede pedagogische- en didactische competenties een prioriteit voor de komende jaren.

Conclusie naar aanleiding van documentenanalyse

Van klassenobservaties naar competenties in acht groepen een taalles observerend aan de hand van het Activerende Directe Instructie Model (CPS, Leenders, 2002).

Interpersoonlijke competent: de leerkrachten werken aan een goede communicatie met de leerlingen. Er is sprake van veel interactie tijdens de instructie en er is ruimte voor eigen initiatief van de leerling.

Pedagogisch competent: de leerkrachten weten hun pedagogisch handelen af te stemmen op de hulpvragen van de leerlingen en ontwikkelen tijdens het onderwijsleerproces het beeld van de sociaal-emotionele ontwikkeling verder. Zij geven positieve feedback en moedigen de leerlingen veel aan tot het beleven van succeservaringen.

Didactisch competent: de leerkrachten zijn nog niet allemaal in staat de leerinhouden op de individuele leerling af te stemmen. Er wordt nog veel klassikaal les gegeven met lange instructiemomenten en te weinig getrapte instructie. Doelen van een les worden wel aangegeven maar geëvalueerd. Adaptief onderwijs geven bij taal is niet zichtbaar.

Organisatorisch competent: de leerkrachten zijn in staat de onderwijsleeractiviteiten af te stemmen op de leerdoelen en heeft hiervoor zijn klaslokaal doelmatig en met uitdagende leermiddelen ingericht, dit alles gebaseerd op een klassikale zelfstandige verwerking. Er zijn te weinig coöperatieve werkvormen zichtbaar.

Competent in samenwerking met collega's: de leerkrachten ondersteunen elkaar zowel functioneel als sociaal en vragen elkaar ondersteuning bij het lesgeven.

Competent in samenwerking met de omgeving: is tijdens deze observatie niet van toepassing

Competent in reflectie en ontwikkeling: Korthagen (2002) geeft aan dat reflecteren is het vermogen hebben om gestructureerd terug te blikken op een ervaring en teneinde daar conclusies uit te trekken voor het toekomstige handelen. De leerkrachten op Het Kompas evalueren weinig met de leerlingen en praten niet over de ervaringen van de leerlingen tijdens hun leerproces. Ze leren de leerlingen dus nog niet reflecteren. Ook vinden de leerkrachten het zelf moeilijk hun positieve- en verbeterpunten van de gegeven les te benoemen. Door het stellen van verdiepende vragen weten zij hun les te analyseren en te reflecteren op hun handelen. Jonge leerkrachten zijn beter in staat te reflecteren. Zij zijn dit vanuit de opleiding meer gewend dan leerkrachten die langer in het onderwijs werkzaam zijn.

Conclusie naar aanleiding van het Survey- onderzoek

Naar aanleiding van een discussie op een teamvergadering. De meeste leerkrachten van Het Kompas vinden dat meerdere zorgleerlingen in een de groep niet haalbaar is. Enkele van de leerkrachten vinden het haalbaar mits er ondersteuning in de groep gefaciliteerd wordt. Alle leerkrachten zijn het unaniem eens dat goed passend onderwijs bieden vraagt om bijscholing van leerkrachten.

5.3 Conclusie n.a.v. interview leerlingen

Leerlingen met een stoornis of beperking kunnen in de toekomst naar een reguliere basisschool gaan mits, er veel structuur is in de groep en financiën het mogelijk maken onderwijsassistenten aan te stellen. Echter leerlingen met een zware handicap hebben een andere vorm van onderwijs nodig. In het kader van passend onderwijs is hierbij geen sprake meer van het bieden van basiszorg maar is bij leerlingen met een zware handicap het bieden van breedte- en dieptezorgmogelijkheden van toepassing (Keesenberg, 2008).

De leerkrachten hebben bijscholing nodig om met leerlingen met een beperking om te gaan.

5.4 Conclusie n.a.v. vragenlijsten ouders

Ouders vinden dat passend onderwijs in het reguliere onderwijs mogelijk is mits:

Leerkrachten voldoen aan de volgende eigenschappen: (in volgorde van belangrijkheid):

1. Hart voor het vak hebben
2. Geduldig zijn
3. Empatisch vermogen hebben
4. Doorzettingsvermogen hebben
5. Flexibel zijn/kunnen improviseren
6. Een luisterend oor zijn

Vaardigheden die leerkrachten moeten beheersen:

1. Verschillende niveaus leerstof kunnen uitleggen
2. Zorgen voor rust/structuur en duidelijkheid
3. Goed kunnen communiceren met ouders en collega's
4. Goede instructie kunnen geven
5. Zowel een groep als leerlingen individueel kunnen sturen
6. Kunnen motiveren/stimuleren

Conditie die passend onderwijs mogelijk maken::

1. Steun van de schoolleiding krijgen

2. Mogelijkheid tot bijscholing krijgen
3. Hulp van stagiaires en onderwijsassistenten
4. Kleinere klassen

5.5 Conclusie n.a.v. van scholenbezoek New Jersey

Groepsleerkrachten op de elementary schools (primair onderwijs) zijn specialisten op hun vakgebied. Zij zijn samen met een duocollega, studenten en personal aide verantwoordelijk voor ongeveer twintig kinderen, waaronder twee of drie kinderen met special educational needs. Deze verantwoordelijkheid delen zij met meerdere collega's en hoeven zij zich niet te professionaliseren op alle vakgebieden en zich alle SBL-competenties eigen te maken. Dit in tegenstelling wat we in Nederland zien, daar is en voelt de groepsleerkracht zich vaak alleen verantwoordelijk. Goede voorwaarden voor passend onderwijs worden door de regering van de staat New Jersey voor leerkrachten geschapen. In Nederland worden er veel competenties van leerkrachten verwacht betreffende passend onderwijs en wordt er nog te weinig ingezet op hun specialisatie. In New Jersey is integratie zichtbaar in special classes (speciale groepen). Scholen moeten leerlingen met Special Educational Needs SEN opnemen volgens Gross (2009). Er is hier sprake van parttime integratie van leerlingen met een beperking. De scholenbezoeken in de staat New Jersey heeft de onderzoeker ondernomen met tien medestudenten van de Master SEN opleiding en twee begeleiders vanuit Hogeschool Windesheim (Zwolle) en de Vrije Universiteit (Amsterdam). Gedurende deze bezoeken is er in twee groepen van vijf studenten en een begeleider een bezoek gebracht aan één school voor speciaal onderwijs, vier elementary schools (basis-onderwijs) en vier middle schools (voortgezet onderwijs). Hieronder bevonden zich twee Positive Behavior Support (PBS) scholen. De andere scholen kenden de term PBS nauwelijks. Hieruit valt te concluderen dat in de staat New Jersey zich weinig PBS scholen bevinden.

Opvallende positieve bevindingen tijdens de evaluatie van de scholenbezoeken van de groep betreffende inclusief onderwijs in New Jersey zijn:

- De verantwoordelijkheid voor leerlingen wordt met meerdere leerkrachten gedeeld
- Leerlingen met Special Educational Needs blijven op dezelfde school
- Er is voldoende personeel ter ondersteuning van de kinderen in de groep
- De leerlingen zijn erg rustig en open
- Het preventief aanpakken van gedragsproblemen
- Er heerst veel structuur en regels in de groepen
- Professionalisering van leerkrachten

Negatieve bevindingen zijn:

- Te veel belonen met snoep, fast food of materiaal
- Veel prikkels in de groepen
- Weinig speelplaatsen voor jonge leerlingen
- Weinig differentiatie in instructie en zelfstandige verwerking van de leerstof
- Weinig PBS scholen
- Ouders worden in New Jersey niet betrokken bij de individuele handelingsplannen van hun kind. In Nederland is dit ondenkbaar mede doordat de cyclus van HGW aangeeft dat het in het belang van het kind is dat ouders betrokken worden bij het leerproces van hun kind (Pameijer & Van Beukering, 2006).

Afbeelding 1: Amerikaanse vlag van betekenis op iedere school

5.6 Eindconclusie

Zijn de leerkrachten op Het Kompas voorbereid op passend onderwijs?

In de inleiding stelde de onderzoeker zich als intern begeleider deze vraag: namelijk op welke manier passend onderwijs in de toekomst haalbaar is op het Kompas. Na het uitvoeren van dit onderzoek kan de onderzoeker concluderen dat de uitkomsten van dit onderzoek aangeven dat de leerkrachten van Het Kompas nog niet voorbereid zijn op het bieden van goed passend onderwijs voor de toekomst. De centrale vraagstelling sluit hierbij aan, de condities en competenties die nog nodig zijn namelijk, pedagogische, didactische en organisatorische competenties zullen beter ontwikkeld moeten worden om goed adaptief onderwijs te kunnen geven. Volgens Franke (2008) wordt er verwacht bij passend onderwijs dat het onderwijs rekening moet houden met verschillen tussen leerlingen en het aanbod aanpassen aan de onderwijsbehoeften van de leerling. Condities als kleinere groepen, extra tijd voor klassenmanagement taken en bijscholing zijn tevens nodig om goed passend onderwijs te bieden. De staatssecretaris van OCW, Van Bijsterveldt stelt voor bijscholing geld beschikbaar en wil investeren in professionalisering van leerkrachten betreffende het omgaan met zorgleerlingen

Extra hulp in de groepen van stagiaires en onderwijsassistenten is nodig om de zorg te kunnen delen. Tijd voor managementtaken, die uit HGW voortvloeien zoals het schrijven van de individuele- en groepshandelingsplannen voor de zorgleerlingen en gesprekken met deskundigen en ouders zal gefaciliteerd kunnen worden. Het HGW bevindt zich in de cyclus van de 1-zorgroute van WSNS en houdt de interne zorg op groeps- en schoolniveau en de externe zorg in (Hanemaaijer, 2008). Adequate ruimtes in de school waar leerlingen kunnen terugtrekken voor bijvoorbeeld een time-out zullen beschikbaar moeten zijn. Specialistische leerkrachten zoals de intern begeleider en gedragsspecialist zullen coachingsvaardigheden moeten ontwikkelen om de leerkrachten te kunnen ondersteunen in het geven van zorg op maat. Zodat degene die gecoacht wordt de competenties betreffende passend onderwijs leert, niet van de coach, maar vanuit zichzelf wel gestimuleerd door de coach (Whitmore, 2009). Met het realiseren van de aanbevelingen worden er mogelijkheden gecreëerd die er toe kunnen leiden dat het bieden van goed passend onderwijs haalbaar is op Het Kompas.

6. Aanbevelingen

6.1 Aanbevelingen aan bestuur en directie en team

De onderzoeker heeft gekozen om de aanbevelingen te splitsen:

- Op bestuurlijk niveau:
Het bestuur biedt de mogelijkheden voor de breedte- en dieptezorg.
- Op directie- en teamniveau:
De directie en het team bieden de mogelijkheden voor de basiszorg.

Het doel is samen de zorgmogelijkheden voor de vereniging uit te zetten. Zodat de verandering, namelijk het bieden van goed passend onderwijs door bestuur, directie en team gedragen wordt en het een kans van slagen heeft.

Wil de organisatie, de Vereniging voor Christelijk Onderwijs voorbereid zijn om goed passend onderwijs te bieden in de toekomst en een professionele organisatie uit stralen dan zijn de volgende richtlijnen daarvoor nodig:

Planning schooljaar 2011/2012

Bestuur:

- Financiën mogelijk maken voor het bieden van basiszorgmogelijkheden op de scholen. Binnen het samenwerkingsverband mogelijkheden bieden voor breedte- en dieptezorg. Het netwerk voor intern begeleiders zal hiervoor de mogelijkheden moeten krijgen dit gedegen en professioneel op te zetten voor de komende jaren.

Directie en team:

- Een zorg/expertiseteam voor passend onderwijs creëren met dyslexiespecialist, rekenspecialist, gedragsspecialist, video-interactie specialist en intern begeleider. Dit om de intern begeleider uit zijn eenzame positie te halen en de verantwoordelijkheid ten opzichte van de leerling met de speciale onderwijsbehoefte (zorgleerling) te delen. De intern begeleider wordt door het formeren van dit team uit zijn isolerende functie gehaald (Van Beukering, 2001).
- Beleid maken: in dit beleidsstuk moeten de afspraken komen betreffende de organisatie van passend onderwijs. Antwoorden als: wat willen we als school en wat hebben onze zorgleerlingen nodig? En welk aantal zorgleerlingen leerlingen is haalbaar voor de leerkrachten in de groepen? Het zorgexpertise team kan dit op zich nemen en met een concept komen. Wat aangegeven dient te worden in het concept beleid van Het Kompas zijn de aanbevelingen van dit onderzoek zodat de eigenschappen van leerkrachten, de te ontwikkelen competenties en de condities waarin goed passend onderwijs geborgen worden (zie conclusies).

Inzetten op de volgende competenties van leerkrachten

Didactisch competent: de leerkrachten zijn nog niet in staat de leerinhouden op de individuele leerling af te stemmen. Er wordt nog te veel klassikaal les gegeven met lange instructiemomenten en te weinig getrapte instructie. Doelen van een les worden wel aangegeven maar niet nabesproken of ze wel gehaald zijn. Adaptief onderwijs geven bij taal is niet zichtbaar.

Competent in reflectie en ontwikkeling: de leerkrachten evalueren weinig met de leerlingen en praten niet over de ervaringen en gevoelens van de kinderen tijdens hun leerproces. Ze leren de leerlingen nog niet reflecteren. Ook vinden de leerkrachten het zelf moeilijk de achtergronden van hun beroepsmatig handelen aan te geven. Jonge leerkrachten kunnen dit beter. Zij zijn dit vanuit de opleiding meer gewend dan leerkrachten die langer in het onderwijs werkzaam zijn.

Voorstel

De sterke competenties van het team, namelijk de interpersoonlijke competentie en de competentie in samenwerking met collega's inzetten om de competenties die voldoende maar voor sommige leerkrachten nog moeilijk zijn helpen te verbeteren. Bij passend

onderwijs moeten leerkrachten beter leren omgaan met de verschillen van leerlingen. Door middel van samenwerkend leren bijvoorbeeld “collegiale consultatie” kunnen de leerkrachten die deze competentie ruim voldoende beheersen, andere leerkrachten waarbij de competentie minder sterk is ontwikkeld coachen, begeleiden en feedback geven.

Voor het bieden van goed passend onderwijs is tevens coaching van de leerkrachten nodig door de leden van het te vormen zorg/expertise team. Hier is tijd/formatie voor nodig.

De directie dient er voor te waken dat de competenties van de oudere leerkracht (werkzaam tussen de 30 en 40 jaar in het onderwijs) voldoende ontwikkeld blijven. Hun SBL-competenties zijn dalende in ontwikkeling namelijk van ruim voldoende naar voldoende.

Als volgend schooljaar bovenstaande aanbevelingen/acties zijn bewerkstelligd zijn kan er gezegd worden: “De leerkrachten op Het Kompas zijn voorbereid voor het bieden van passend onderwijs!”

7. Reflectieve nabeschuiving

Wat wilde ik bereiken met dit onderzoek?

Ik wilde bereiken dat er vanuit de conclusies van het onderzoek actiepunten naar voren komen die richtlijnen geven op de onderzochte school om de juiste competenties bij leerkrachten te ontwikkelen en de juiste condities te scheppen die nodig zijn om in de komende jaren goed passend onderwijs te bieden aan de kinderen.

Hoe is het proces van het onderzoek verlopen?

De studiereis naar New York met diverse scholenbezoeken in New Jersey betreffende passend onderwijs heeft voor mij persoonlijk als inspiratie gediend voor de start van het onderzoek op de onderzochte school. De medewerking van de directie, team, leerlingen en ouders was perfect, zij waren betrokken bij het onderzoek. Zij geven tevens aan nieuwsgierig te zijn naar de resultaten en aanbevelingen. Zij verleenden hun medewerking door het invullen van de vragenlijsten hun groep open te zetten voor observaties en door het geven van interviews. Het team nam ook enthousiast deel aan de door mij geleide teamvergadering betreffende passend onderwijs (het survey- onderzoek). Het aangegeven doel van dit onderzoek namelijk: leerkrachten mogen emoties tonen en elkaar aanvullen bij het zien van mogelijkheden betreffende passend onderwijs in de groep is bereikt. Tijdens de discussie gaven leerkrachten aan wat voor de ene leerkracht wel haalbaar is binnen het klassenmanagement en voor de andere leerkracht niet. Zij probeerden elkaar te overtuigen. Dit gaf mij een goed gevoel.

Hoe ben ik met eventuele belemmeringen omgegaan tijdens dit onderzoek?

Door regelmatig de tijd planning aan te passen. Het verzamelen van data en het uitwerken van de diverse instrumenten had een strakke tijd planning nodig. Dit vind ik zelf ook het prettigst werken om uiteindelijk te komen tot resultaten

Wat is mijn grootste leerwinst van dit onderzoek?

Een onderwijskundige vergadering leiden met als thema passend onderwijs vond ik spannend. Een goede voorbereiding maakte het voor mij dat ik redelijk ontspannen was en aan de hand van de gekozen werkvorm voor discussie, de coöperatieve werkvorm: de placemat, was ik tevreden over het verloop van de vergadering. Om iedereen betrokken te laten blijven tijdens de discussie vond ik nog moeilijk. Als intern begeleider zal ik in de toekomst meer vergaderingen moeten leiden dus dit was een goede oefening. De hoofdlijnen bewaken is voor mij een leerpunt voor het leiden van een volgende vergadering.

Hoe ga ik nu verder?

Vanuit de expertise die ik heb opgedaan tijdens dit onderzoek en tijdens mijn studiereis naar Amerika wil ik mij inzetten als intern begeleider en indien nodig ook de "kartrekker" zijn om samen met de directie en het team te proberen de aanbevelingen concreet te maken. Ook neem ik mij voor binnen het netwerk voor intern begeleiders actief betrokken te worden bij de acties die uitzet gaan worden door de Vereniging van de onderzochte school betreffende passend onderwijs. Dit onderzoek heeft de competenties en condities die nodig zijn om goed passend onderwijs te bieden voor de onderzochte school concreet gemaakt.

Literatuurlijst

Boeken

- Beek, M van, & Tijmes, I. (2005) *Leren coachen, Basisboek theorie en methode*. Soest: Uitgeverij Nelissen
- Boers, A & Lingsma M.M., (2009). *Help, ik coach op competenties*. CB. Diverse Nederlandse Uitgevers
- Bokhorst, K., (2002). *Praktijkboek interne begeleiding*. Baarn : HB Uitgevers.
- Brinkman, J., (2000). *De vragenlijst*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Cohen, D.S. (2005). *Het hart van de verandering. Praktijkboek*. Den Haag: SDU Uitgevers bv.
- Franke, R. (2008). *Passend inclusief onderwijs: doen*. Apeldoorn: Garant
- Gross, J., (2009). *Special Educational Needs in the Primary School*. Open University Press, Buckingham and Philadelphia.
- Harinck, F., (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant uitgeverij.
- Hooiveld, J., (2009). *Inclusief onderwijs hoe geef ik er vorm aan?* Utrecht: APS
- Goei, S.L., Nelen, M., Van Oudheusden, M., De Bruine, E., Piscaer, D., Roozeboom, C., et al (2010). *Omgaan met gedragsproblemen in het basisonderwijs: School Wide Positive Behavior support*. In: Reaal.
- Keesenberg, H., (2008). *Passend onderwijs. Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan de Rijn: Wolters Kluwer.
- Korthagen, F., Koster, B., Melief, K., & Tigchelaar, A., (2002). *Docenten leren reflecteren*. Soest: Uitgeverij: Nelissen.
- Landelijke Beroepsgroep voor Intern Begeleiders, (2009) *De beroepsstandaard voor de intern begeleider*. Amersfoort: Pica
- Meijer, W., (2009). *Leerkrachten begeleiden bij passend onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Pameijer, N., & Van Beukering, T., (2008). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider*. Leuven: Acco.
- Senge, Peter (1999). *De dans der verandering*. Schoonhoven: Academic service
- Staatssecretaris Dijkema, S.A.M. (2008). *Brief passend onderwijs voor de Tweede Kamer*. Den Haag: Ministerie OCW.
- Van Beukering, T., (2001). *Interne begeleiding in het basisonderwijs, Onderzoek en praktijkvisies in perspectief*. Leuven/Leusden: Acco.
- Van Emst, A., (2001). *Koop een auto op de sloop*. Utrecht: APS

- Van Emst, A., (1999). *Professionele Cultuur in onderwijsorganisaties*. Utrecht: APS
- Whitmore, J., (2009). *Succesvol coachen*. Barneveld: Uitgeverij: Nelissen.

Artikelen

- Bax, A., (2011) *Inspiratie voor inclusie*. Tijdschrift voor orthopedagogiek themanummer nr. 5- 2011 Amersfoort: Agiel B.V.
- Hanemaaijer, I.,(2008). *De 1-zorgroute*. Schoolaanzetmagazine Frappant nr.3 Elst: Uitgeverij: Marant

Website

- Van der Aalsvoort, G.M., & Eendhuizen, K.J. (2005) *Functionele indicatiestelling* verkregen op 4 juli 2011 via <http://www.parlis.nl/pdf/bijlagen/BLG6891.pdf>